

N:o 14.

Af herr **G. Lindgren** i Islingby, om *ändring af 75 § riksdagsordningen.*

För att i vissa fall tillämpa det proportionella valsystemet, ha åtskilliga gånger motioner blifvit väckta och varit föremål för Riksdagens behandling.

Redan vid 1867 års riksdag väcktes motion (n:o 2) af en af Andra Kammarens ledamöter, herr S. G. von Troil, i hvilken han föreslog användande af det proportionella valsättet vid valen till konstitutions-, stats- och bevillningsutskotten.

I motiveringen till detta förslag anfördes, att han ansåg dessa utskott för de viktigaste, och för att undvika erfarenheterna från ständsriksdagarna, där utskotten ofta tillsattes så, att stånd stannade mot stånd, önskade han proportionella val, som rättvisare fördelade platserna.

Förslaget fick dock förfalla, bland annat af det skäl, att det ansågs, att en sådan bestämmelse borde få en mera utsträckt tillämpning än den af motionären föreslagna.

Fråga om proportionella val vid tillsättandet af Riksdagens utskott förekom åter vid 1878 års riksdag, då en af Andra Kammarens ledamöter, herr H. L. Rydin, i motion (n:o 157) föreslog ett sådant valsätt.

Som skäl därför anfördes, att utskottsvalen ensidigt afgjordes till förmån för härskande majoriteter till men för frågornas allsidiga utredning.

Detta förslag tillvann sig icke heller Riksdagens bifall.

I Kungl. Maj:ts proposition vid 1896 års riksdag, angående ändring af bestämmelserna för valrätten till Andra Kammaren, förekom åter frågan om införande af proportionell valmetod, som skulle tillämpas i de större städerna.

Men då hela rösträttsförslaget afslogs, förföll naturligtvis äfven frågan om införandet af det omförmälda valsystemet.

Vid sistnämnda riksdag förekom åter förslag om proportionell valmetod vid tillsättandet af Riksdagens utskott.

Detta förslag framfördes då (motion n:o 113) af ledamoten af Andra Kammaren herr S. Palme.

Vid 1897 års riksdag väcktes ånyo motion (n:o 147) i samma syfte af herr J. Nydal, som ville införa en valmetod, som utgjorde en modifikation af den danska.

Dessa förslag lyckades icke heller tillvinna sig Riksdagens bifall.

Vidare väcktes motioner (n:o 163) vid 1899 och (n:o 125) 1901 års riksdagar af herr Hj. Branting, som afsåg att införa proportionell valmetod vid valen till stadsfullmäktige.

Vid 1902 års riksdag väcktes ånyo motion (n:o 139) i sistnämnda syfte af herr H. Hedlund, och vid 1903 års riksdag förnyade såväl han som herr Branting sina förut i ämnet väckta motioner, hvilka dock ännu icke tillvunnit sig Riksdagens bifall.

Ledamoten af Andra Kammaren herr Ernst Carlsson har i motion (n:o 174) vid 1902 års riksdag äfven föreslagit, att Riksdagens utskott och öfriga delegationer må kunna väljas medelst proportionellt valsystem, då minst en tiondel af kammarens ledamöter sådant begärde.

Slutligen antyddes vid 1902 års riksdag, i fråga om ändrade bestämmelser för valrätten till Andra Kammaren, att proportionell valmetod möjligen skulle kunna användas vid dessa val.

Ehuru det proportionella valsystemet i tillämpning ännu är främmande i vårt land, kan man dock, om man följer utvecklingen af de anförda, i ämnet väckta motionerna, finna, att det proportionella valsystemet så småningom tillvunnit sig allt större och större sympatier.

Särskild uppmärksamhet torde få fästas vid Riksdagens behandling af den af herr Ernst Carlsson ofvan angifna motionen.

Med knapp majoritet hemställde visserligen konstitutionsutskottet, att herr Carlssons motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd, men vid behandlingen af utskottets utlåtande i Andra Kammaren afslogs detsamma och antogs en af friherre Barnekow m. fl. vid betänkandet fogad reservation, som, med någon modifikation, i hufvudsak innehöll hvad motionären föreslagit.

Första Kammaren biföll utskottets hemställan, men med endast 49 röster mot 31, som afgåfvos för den omförmälda reservationen.

Af det anförda torde alltså klart framgå, att Andra Kammaren afgjort uttalat sig för antagande af proportionell valmetod vid valen till Riksdagens utskott. Frågan föll dock på grund af Första Kammarens anförda afslag.

För min del synes frågan om införande af proportionell valmetod vid tillsättandet af Riksdagens utskott ännu en gång böra ägnas synnerlig uppmärksamhet.

Visserligen uttalade konstitutionsutskottet i sitt vid 1902 års riksdag omförmälda betänkande, »att det icke kunde med fog påstås, att under senare åren majoritetsförtryck vid utskottsval gjort sig gällande», men om ock detta för närvarande icke kan påstås, har man väl i alla fall inga garantier för, att det i fortsättning så kommer att bli.

Den tid är nog icke heller så synnerligt långt aflägsen, då mycket starkt majoritetsförtryck inom Riksdagen i detta afseende gjorde sig gällande.

Då genom antagandet af ett propotionellt valsätt i angifna afseende man icke allenast förebyggde maktmissbruk, utan ock därjämte beredde den största möjliga rättvisa åt såväl majoritets- som minoritetspartierna, synes det mig såsom alldeles klart, att det vore klokt, om Riksdagen nu antog ett sådant förslag att tillämpas vid val af ledamöter till Riksdagens utskott och de i 50 § riksdagsordningen omförmälda deputerade.

Som Första Kammaren vid 1902 års riksdag afslog det då föreliggande förslaget, torde med skäl få antagas, att ett proportionellt valsätt inom denna kammare anses mindre behöfligt, och synes därför lämpligast, att det proportionella valsättet icke tillämpades såsom obligatoriskt, utan fakultativt eller när ett visst antal ledamöter af kammaren det begärde.

I så fall stode det ju båda kamrarna fritt att använda hvilket valsätt de önskade, och under sådant förhållande förefaller det mig, som att det icke det minsta angick den ena kammaren, hur den andra behagade välja sina utskottsledamöter.

Då på senare tider flera proportionella valsystem kommit till vår kännedom, hade det varit önskligt, om en utredning om hvilket system som vore mest lämpligt för ifrågavarande val hade kunnat åstadkommas, men då Andra Kammaren för sin del godkänt det i friherre Barnekows m. fl. reservation framlagda, torde det vara lämpligast att vidhålla detta förslag.

Beträffande bestämmelse om, då proportionella val böra företagas,

synes det mig, att sådant bör förrättas, då minst en tiondel af kammarens ledamöter det begär.

Om, såsom i friherre Barnekows m. fl. omförmälda reservation föreslagits, ett sådant val skall förrättas, då minst en femtedel af kammarens ledamöter därom gör framställning, skulle i Andra Kammaren fordras minst 46 medlemmar, som enades om en sådan begäran.

Enligt § 37 riksdagsordningen är ledamöternas antal, som från hvardera kammaren skola väljas, 12, 10 och 8.

Om vid dessa val i Andra Kammaren deltog 221 ledamöter, skulle, enligt det angifna förslaget, medelvalkvoten i det närmaste utgöra 23, eller om också icke de i valet deltagande ledamöternas antal vore den angifna siffran, skulle, åtminstone under vanliga förhållanden, medelvalkvoten ändå utgöra bra nära en tiondel af antalet af kammarens ledamöter.

Proportionsvis ställer sig förhållandet på samma sätt i Första Kammaren.

Då alltså ett parti eller en meningsgrupp, som utgör minst en tiondel af kammarens ledamöter, kan, genom det proportionella valsättet, invälja en ledamot, synes det mig såsom det naturligaste att bestämma, att detta valsystem skall tillämpas, då minst en tiondel af kammarens ledamöter därom framställer begäran.

På grund af det anförda får jag alltså hemställa,

att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga förslag till följande förändrade lydelse af:

Riksdagsordningen

§ 75.

1. Vid val iakttages, att namnsedlarna, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria såväl från tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall, därest minst en tiondel af kam-

marens ledamöter senast vid det sammanträde, då tid för valet utsättes, därom gör framställning, förfaras på följande sätt. De vid valet afgifna namnsedlarnas antal delas med antalet af dem, som skola väljas, och den sålunda erhållna valkvoten, vid uppkommande bråk bestämd till närmast högre hela tal, lägges till grund för bestämmandet af hvilka skola anses valda. Sedan namnsedlarna öppnats och till sin giltighet granskats, fördelas de i flockar, så att till hvarje flock läggas de sedlar, å hvilka samma namn förekomma i samma ordning. Vid uppräknandet tagas till en början endast de flockar i beräkning, som innehålla minst lika stort antal namnsedlar, som valkvoten angifver, de talrikare flockarna först, de fåtaligare därefter. Inom hvar och en af dessa flockar förklaras personer valde i den ordning, de å namnsedlarna finnas upptagna, och till det antal, som angifves genom det hela tal, hvilket framkommer, då namnsedlarnas antal inom flocken delas med valkvoten. Namn å den, som redan i en föregående flock förklarats vald, förbigås, om det ånyo förekommer i en följande, och i stället räknas det å namnsedeln närmast därefter uppförda namnet. Har det antal, som skall väljas, icke på sådant sätt uppnåtts, fylles antalet af den eller dem, som vid sammanräkning af återstående namn å samtliga afgifna namnsedlar befinnas hafva erhållit de flesta rösterna; i händelse af lika röstetal skilje lotten. Vid användande af detta valsätt äger en namnsedel giltighet, äfven om den innehåller färre namn än antalet af dem, som skola väljas.

3. Mellan de valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågavarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar, de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest, eller i händelse detta antal är lika, medelst lottning.

Stockholm den 18 januari 1904.

G. Lindgren,
Islingby.